

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

İKTİSADİ ve İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ

DERGİSİ

Cilt 5

Sayı 2

Güz 2003

EKONOMETRİ BÖLÜMÜ

- Cumhuriyetin 80. Yılında İstatistik Üzerine Genel Bir Değerlendirme
Reşat KASAP.....1-8
- Avrupa Birliği'nin Genişleme Sürecinde Türkiye ve Diğer Aday Ülkelerin Ekonomik / Sosyal Performanslarının Karşılaştırılması
Murat ATAN - Filiz ÖZAĞ.....9-27

İKTİSAT BÖLÜMÜ

- Cumhuriyetin Kuruluş Yılları ve 80 Sonrası Dönemin Bütçe Politikaları - Uygulamaları: Devletin İnşasından Devletin Tasfiyesine
Aziz KONUKMAN.....29-65
- Sargent ve Wallace Açısından Para Politikasına Bakış: Sıkı Para Politikası Enflasyonu Engellemez: TCMB'nin Para Politikasının 1989-2002 Yılları İçin Değerlendirilmesi
Cem Mehmet BAYDUR - Bora SÜSLÜ.....67-80
- Phillips Eğrisi Analizi ve Geçiş Ekonomilerinden Kırgızistan Üzerine Uygulama
Ömer Selçuk EMSEN - Sinan KUŞCU
Filiz SARSILMAZ.....81-99

İŞLETME BÖLÜMÜ

- Genişlemenin Avrupa Birliğinin Bazı Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri Arasındaki İlişkiye Etkisi
Erkan OKTAY - Hüseyin ÖZER.....101-122
- Social Capital: A Survey
Selçuk AKÇAY.....123-134
- Dışa Açılma Yolunda Stratejik Ortaklıklar ve Türk Şirketleri Açısından Önemi
Belgin AYDINTAN.....135-152

KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ

- Türkiye'de İdari Reform Hareketlerinin Eleştirel Bir Tahlili
Burhan AYKAÇ - Hüseyin YAYMAN
Mehmet Akif ÖZER.....153-179
- Effectiveness in Government: The Theory of Intentional Action in a Comparative Perspective
Hamza ATEŞ.....181-191
- İletişim Teknolojisindeki Yenilikleri ve Temsili Demokrasinin Geleceği
Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI.....193-215
- Vergilerin Emek Arzu Üzerindeki Gelir, İkame ve Mali Etkileri
Hale BALSEVEN.....217-238

MALİYE BÖLÜMÜ

- Cumhuriyetimizin 80. Yılında Eğitim Harcamaları
Rifat ORTAÇ.....239-247

ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ

- Agency Agreements In American Law; Comparison With Turkish Civil Law
Gül EFEM.....249-262

Cumhuriyetin 80. Yılında İstatistik Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Reşat KASAP*

ABSTRACT:

The general evaluation of statistics at the Eightieth Anniversary of Republic of the Turkey has been given in this study. The study, which could be perceived as a document presenting reflections and an abstract of statistics for Turkey.

Günümüzde İstatistik, belirsizlik ortamında, araştırma, tahmin ve karar verme mekanizmaları geliştiren bir bilim dalı olup, aynı zamanda diğer bilim dallarının da teknolojisi olarak kabul edilmektedir. Son çeyrek yüzyıla damgasını vuran ve bu çağın bilgi çağı olarak adlandırılan gelişmeler, istatistiği evrensel bir konuşma dili haline getirmiştir. Bilgi çağı kavramının oluşmasında istatistiğin katkısı büyüktür. Çünkü her türlü ulusal ve uluslararası sosyal ve ekonomik ve diğer gelişme hedeflerinin belirlenmesi ve bu hedeflerin başarısı güncel, güvenilir istatistiksel çalışmalara dayanmaktadır. Bugün, doğru bilgi, doğru yorum ve doğru karar alma sürecinde araştırmacılar, politikacılar, yöneticiler ve tüm bireyler çalışmalarında ve güncel hayatlarında istatistiksel bilgileri, bilerek ya da bilmeyerek etkin olarak kullanmaktadırlar.

Cumhuriyet döneminde istatistik üzerine bir değerlendirmeye geçmeden önce, eski zamanlardan başlayarak istatistiğin gelişimine bakmakta fayda vardır. Bu gelişimi, istatistik uygulaması (veya resmi istatistik) ve istatistik bilimi olarak ayrı ayrı ele almak gerekir.

Veri derlemeye dayanan istatistik uygulamasının tarihçesine bakılacak olursa, istatistiğin MÖ 3000'li yıllara kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Nüfus, arazi ve ekonomik gibi bazı olaylar bakımından bilgi sahibi olmadan devletin yönetimi zor olacağından, istatistik uygulamasının devlet kadar eski olduğunu söylenebilir. Milattan önceki yüzyıllarda, Mısır'da, Roma'da ve Çin'de nüfus ve arazi sayımları yapıldığı çeşitli kaynaklardan anlaşılmaktadır (Stigler, 1986; Moles, 1993). Bu tür çalışmalar yüzyıllar içerisinde periyodik olarak yapıla gelmiştir. 17. Yüzyılda Fransa'da Colbert zamanında maliye ve dış ticaret istatistikleri derlenmeye başlanmıştır. 1790 tarihinden başlayarak ABD'de genel nüfus sayımları yapılmaktadır.

Bir bilim dalı olarak istatistiğin tarihçesine ilişkin gelişmeye de iki farklı bakış açısı söz konusudur. Bunlardan ilki, H.Conring (1606-1681) ve G.Achenwall (1719-1772)'nin başlattığı betimsel (tasviri) istatistiktir. İkincisi ise analize dayanan istatistik olarak nitelendirilmektedir. Bunların ilk başlatıcılarına sigorta matematikçileri ve nüfusçular denmektedir. Bu akım, 17. Yüzyıldan itibaren birinci akımdan bağımsız olarak İngiltere'de doğmuştur. Bunların ilk başlatıcısı J.Graunt (1620-1674)'dir. Olasılık hesaplarının ve istatistik teorisinin gelişmesinde katkıda bulunan önemli pek çok matematikçi vardır.

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi İstatistik Bölümü,

Bunlardan bazıları şöyle verilebilir: J.Bernoulli (1745-1705) P.S.de Laplace (1749-1827), K.F.Gauss (1777-1855) ve S.D. Poisson (1781-1840). (Stigler, 1986; Moles, 1993).

Geçen iki yüzyıldan, günümüze kadar istatistik teorik yönden önemli gelişmeler sağlayarak uygulama alanı hızla gelişen bir bilim dalı olmuştur. Bu çerçevede yaptıkları çalışmalar ile K.Pearson ve R.A.Fisher önemli isimler kabul edilmektedir. Son 50-60 yıllık zaman dilimi içerisinde ekonomi, finans, yönetim, sağlık bilimleri, sosyoloji, psikoloji, mühendislik, ziraat, fizik, meteoroloji ve daha bir çok konuda uygulaması olmak üzere teorik açıdan da yeni gelişmeler sağlayan bilim adamlarını saymakla bitirilemez. Bu noktada istatistik, aynı zamanda bilimsel araştırmanın temeli haline geldiğini söylemek yanlış olmaz (Chatfield, 1988; Dennery, 1972; Liesse, 1934; Stigler, 1986; Snedecor, 1980; Thirkettle, 1968; King, 1969; Sprent, 1979; Kaptan, 1998; Kasap, 2000).

Türklerde ve ülkemizde istatistik uygulaması oldukça eskidir. Selçukluların ve ilhanlıların nüfus bilgilerine önem verdikleri kayıtlarla bilinmektedir. Osmanlı imparatorluğunda bazı yıllarda çeşitli konularda sayımlar yapıldığı ve 1389'da kurulan defterhane bu kayıtları tuttuğu belgelerden anlaşılmaktadır (Güran, 1997). Osmanlı yönetiminin modern istatistik bilgi ve yöntemlerden yararlanma isteği 19. yüzyılda reform süreci ile başlamış olup, 1830 tarihli nüfus sayımı bunun ilk örneğidir. Bunun yanında aynı yüzyılın başından itibaren merkezi sisteme dayalı olarak merkezlerde ve taşrada istatistik büroları açılmış ve bu çalışmaları takip ve kontrol etmek için ayrı bir merkezi organ kurulmuştur. 1891'de yürürlüğe giren "Bab-ı Ali İstatistik Encümeni Nizamnamesi" uyarınca, Bab-ı Ali'de Merkezi İstatistik Encümeni kurulmuş ve istatistik hizmetleri kanuni bir esasa bağlanmıştır. 1918 yılında çıkarılan yeni bir kanunla istatistik faaliyetleri Sadaret'e bağlı İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi bünyesinde toplanmış, kanunun uygulaması bir yıl devam ettikten sonra yürürlükten kaldırılmış ve eski sistem Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir.

Bilimsel temellere dayanan ve modern anlamda istatistik hizmetlerinin yürütülmesi Cumhuriyetin ilanından hemen sonra, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün emriyle 1926'da Başbakanlığa bağlı Merkezi İstatistik Dairesi adıyla kurulmuştur. Atatürk, Cumhuriyetin henüz ilk yıllarında kurduğu bu teşkilat ile istatistiğe verdiği önemi gözler önüne sermektedir. Türkiye Cumhuriyeti döneminde 1933 yılında İstatistik Umum Müdürlüğü kurulmuş ve resmi verilerin toplanması görevini üstlenmiştir. Daha sonra İstatistik Genel Müdürlüğü adını alan bu kuruluş 13 haziran 1962 tarih ve 53 sayılı kanun ile Başbakanlığa bağlı Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) olarak yeniden teşkilatlandırılmıştır. DİE, ülkenin sosyal, ekonomik ve sağlık verilerini toplama ve yayınlama görevini üstlenmiştir. Daha sonraki gelişmeler çerçevesinde, 1984 yılında 219 sayılı "DİE Başkanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile kurum yeniden yapılandırılmıştır.

Bilgi çağı olan 21. yüzyıla girerken söz konusu yasa ihtiyaçları karşılama yetersiz kaldığından, 1989 yılında 357 ve 367 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler ve daha sonra 1990 yılında 403 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler ile değişiklikler yapılarak günün ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Avrupa Birliği uyum çerçevesinde yeni düzenlemeler için çalışmaların yapılması ise kaçınılmazdır.

53 Sayılı Yasa ve 219 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile DİE 'nin Tetkik Araştırma Dairesi, Ekonomik İstatistikler Dairesi, Sosyal İstatistikler Dairesi, Teknik İşler Dairesi ve İdari ve Mali İşler Dairesi çerçevesinde işlevlerini yürüttüğü yapı yeni yapılanmada Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi, Bilgi İşlem Dairesi, İstatistik ve Ekonometrik Yorumlar Dairesi, Araştırma Tetkik ve İstatistik Teknikler Dairesi, Tarım ve Sanayi İstatistikleri Dairesi, İşgücü Hizmet Fiyat İstatistikleri ve İndeksler Dairesi, Uluslararası İlişkiler Dairesi, Ulusal Hesaplar Dairesi, Araştırma Planlama ve Koordinasyon Dairesi, Uzaktan Algılama, Coğrafi Bilgi Sisteminin yer aldığı Bilgi Sistemleri, İstatistik ve Hizmet içi Eğitim amaçlı Eğitim Merkezi Koordinatörlüğü ve Çevre Koordinatörlüğü yeniden organizasyona gidilerek kurulmuştur.

Yasal çatıya dayalı olarak teknik gelişmeler ele alındığında ilk olarak nüfus istatistiklerinin ele alınması gerekmektedir. Nüfus istatistikleri; Genel Nüfus Sayımları, nüfusa yönelik kayıt sisteminden gelen veriler ve nüfusa yönelik örnekleme yöntemi kullanılarak yapılan anketlerden elde edilmektedir. İlk Genel Nüfus Sayımı DİE 'nin kuruluşunun ikinci yılı olan 1927'de yapılmıştır. 1935-1990 yılları arasında sonu 0 ve 5 ile biten her beş yılda genel nüfus sayımı çalışmaları yapılmıştır. 1990 yılından sonra yasa da yapılan değişiklik kapsamında 2000 yılı ve sonrası için genel nüfus sayımı çalışmalarının sonu (0) ile biten her on yılda bir uygulanması kararı alınmıştır.

Genel Nüfus Sayımlarında Türkiye sınırları içinde bulunan, nüfusu sayım sırasında bulunduğu yerde tespit eden de facto yöntemi kullanılmıştır. Genel Nüfus Sayımlarında geçen zaman süresince nüfusun niceliği ile nüfusun sosyal, demografik ve ekonomik niteliklerine göre düzenli olarak bilgi sağlanmış, ancak 1940 Genel Nüfus Sayımının savaş koşullarından dolayı sadece nüfusun idari bölünüşüne ilişkin sonuçları verilebilmiştir. 1927 yılından itibaren Genel Nüfus Sayımlarında kapsam bakımından bazı değişiklikler yapılmış; yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek, iktisadi faaliyet vb. temel nitelikler yanında doğurganlık, bebek ölümlülüğü, göç verilerine ilişkin zaman dizileri oluşturulmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıllarda ekonomi tarıma dayalı olduğu için tarım ve hayvancılık faaliyetlerine yönelik bilgilerin toplanması çok önemliydi. Bu çerçevede 1927 ve 1950 yıllarında tamsayım yöntemi ile uygulanan Genel Tarım Sayımı, 1963 yılında devlet tarımsal işletmelerinde tamsayım, diğerlerinde ise örnekleme yöntemi kullanılarak yapılmıştır. 1970 yılında küçük tarımsal işletmelerin örnekleme, büyük işletmelerde tamsayım ve alan örnekleme yöntemi uygulanmış ve alan örnekleme için topografik haritaların kullanımı gerçekleştirilmiştir. 1980 yılında yapılan Genel Tarım

Sayımı çalışması köyler ve küçük işletmelerde örnekleme; büyük işletmelerde tamsayım yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. 1991 Genel Tarım Sayımında tamsayım yöntemi ile köy muhtarlık anketi, küçük işletmelerde ise örnekleme yöntemi ile uygulanmıştır.

Cumhuriyet döneminde ilk Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı ise 1927 Genel Nüfus Sayımından sonra, sayım sırasında tespit edilen işyeri adreslerinden hareketle yapılmıştır. 1950 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı Birleşmiş Milletler önerilerine uygun olarak tarım dışı tüm sektörlerden bilgi derlenerek yapılmıştır. Ancak 1963 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımında tarım ve inşaat sektörleri kapsam dışı bırakılmıştır. Ayrıca, 1970 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımında büyük işyerleri tamsayım, küçük işyerleri örnekleme yöntemi ile kapsanmıştır. 1980 ve 1985 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımında İnşaat sektörü de içine alacak şekilde, büyük işyerleri tamsayım, küçük işyerleri örnekleme yöntemi ile sayılmıştır. 1992 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımında ikinci aşama uygulaması soru kağıdı girdi-çıkı analizlerine uygun olarak düzenlenmiştir. Bunun yanında yıllık sanayi istatistikleri, küçük işletmelere yönelik analiz çalışmaları, yoğunlaşma istatistikleri gibi çalışmalar, süreli olarak yapılmaktadır.

Milli gelirin hesaplanması ilk kez 1929 yılında İstatistik Umum Müdürü uzman Cammille Jacquart tarafından yapılmış olup, tahmin, sayısal verilere dayalı olmamış ve kişisel yapılan hesaplamalar esas alınmıştır. Milli gelir konusuna bilimsel bakış, 1935 yılında Ekonomi Bakanlığı'na bağlı Konjonktür Servisi'nin kurulmasıyla gerçekleştirilmiştir. Alman İstatistikçi Dr. Franz Eppenstein 1927 ve 1933-1934 yılları için tahminler yapmıştır. Şefik Bilkur'un da katkıları ile istatistik veriler kullanılarak yapılan bu uygulama, Türkiye'nin milli gelir tahminleri için örnek bir çalışma olmuştur. 1940'lı yıllarda milli gelir, "1943-1944 Milli Gelir" başlığı ile yayımlanmıştır. 1950 yılındaki yasa ile milli gelir tahmini üretme görevi Tetkik Araştırma Dairesi'ne verilmiştir. 1953 yılında Milli Etüd Grubu kurularak ilk çalışma grubu ilkeleri altında veri kaynaklarından da yararlanarak, milli gelir tahminleri üretilmiştir.

1968 Ulusal Hesaplama Sistemini-SNA (System of National Account) kabul edilerek, Hollandalı uzman Th. M. Bouthoorn danışmanlığında girdi-çıkı çalışmalarına başlanmıştır. Girdi-Çıkı çalışmaları DİE tarafından periyodik olarak uygulanmaya başlamıştır. 1990 yılında milli gelir tahminleri üç aylık dönemler itibari ile verilmeye başlanmış, 1987 yılı temel alınarak ve 1985 ile 1990 girdi-çıkı tablolarından yararlanılarak, Milli Gelir Dizisi oluşturulmuştur. 1991 yılında Harcamalar Yöntemi ile Milli Gelir hesaplamalarına geçilmiş ve yöntem, kapsam konusunda araştırmalar yapılarak kalıntı yolu ile bulunan özel nihai tüketim, makina teçhizat yatırımları, mal akım yöntemi ile hesaplanmaya başlamıştır. 1993 yılında Milli Gelir Yöntem çalışmaları da başlamış ve fonksiyonel gelir dağılımını belirlemeye yönelik Gelir Yöntemi ile Hesaplamalar; üretim ve ithalat vergileri, sübvansiyonlar, sabit sermaye tüketimi, işgücü ödemeleri ve işletme kalemleri ayrıntısında hesaplamalara geçilmiş ve 1993 SNA tavsiyelerine uyum çalışmaları başlatılmıştır. Ayrıca, uydu hesapları çerçevesinde turizm sektörü olarak ele alınmış ve buna yönelik çalışmalar yapılmıştır.

Fiyat ve indeksler ile ilgili çalışmalar 1927 yılında başlamıştır. 1927 yılında 20 şehir merkezinden derlenen fiyatlara dayalı olarak "Hayat Pahalılığı İndeksi" hesaplanmaya başlanmıştır. 1954-1955 yılında memur aile tüketimleri bakımından "Ankara Şehri Tüketici Fiyat İndeksi" oluşturulmuş, planlı kalkınma dönemine geçiş ile birlikte 11 ilde Hane Halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi (HHGTHA) uygulanarak "1968=100 Temel Devreli Tüketici Fiyatlar İndeksi" hazırlanmış ve yayımlanmıştır. 1973-1974 yılları arasında nüfusu 2000 'nin altında olan kırsal yerlerde HHGTHA uygulanmış, Türkiye, 5 Bölge için Kırsal Tüketici Fiyatlar İndeksi hazırlanmıştır. 1978-1979 yıllarında Türkiye genelinde HHGTHA sonuçlarından hareketle

"1978-1979 =100 Temel Devreli Kentsel Yerler Tüketici Fiyatlar İndeksi" hazırlanmış ve buna göre hesaplamalar yapılmıştır. Sektörler arası ve uluslararası karşılaştırmalara imkan sağlamak amacı ile "1981=100 Temel Devreli Toptan Eşya Fiyat İndeksi" hazırlanmış; daha sonra "1987=100 Temel Devreli Toptan Eşya Fiyat İndeksi" kullanılmaya başlanmıştır. 1987 yılında Türkiye genelinde 5 bölge, kır, kent ve 16 seçilmiş şehir için Tüketici Fiyat İndeksi hesaplamalarına imkan verecek HHGTHA yapılmış ve "1987=100 Temel Devreli İndeks" hesaplanmaya başlamıştır. Zamanla toplumun tüketim yapısında, üretiminde ve sektörlerde oluşan değişimleri belirlemek ve indekslere yansıtmak amacıyla 1994 yılında yeni bir Tüketici Fiyatları İndeksi ve Toptan Eşya Fiyat İndeksi Türkiye, kır, kent ve seçilmiş 19 il merkezi düzeyinde, 1994=100 temel devreli indeksler olarak hesaplanmaya başlamıştır (DİE, 1984, 1997 ve 2001). Bu günlerde yeni yöntemlere dayalı, yeni temel devreli indeks çalışmaları devam etmektedir.

Bugün Türkiye Cumhuriyetin 'de kamu sektöründe DİE'nin yanında resmi istatistik çalışmalarının yapıldığı başka kurumlar da söz konusudur. Başta bütün bakanlıkların olmak üzere en büyüğünden en küçüğüne kadar istatistik dairesi, şubesi veya birimi olmayan kamu kuruluşu neredeyse yok gibidir. Ancak, Türkiye'de üretilen istatistiklerin büyük bir çoğunluğu DİE tarafından yapılmasının yanında, kamuda veri üreten diğer istatistik birimleri arasında koordinasyonun istenilen düzeye olmayışı, özellikle planlamada sorun olmaya devam etmektedir.

İstatistik eğitim ve öğretimine bakılacak olursa, dünyada istatistik eğitimi 20.yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. İlk zamanlar istatistik, bazı branşlarda servis dersi olarak, daha sonra ise bağımsız bir bölüm olarak eğitim ve öğretimde yerini almıştır. Gelişmiş ülkelerde var olan bu köklü geçmişin yanında, ülkemizde istatistiğin bir ders olarak, 1933 yılında Prof. Dr. Ömer Celal SARÇ öncülüğünde üniversitelerimizin iktisat fakültelerinde verilmeye başlatılmıştır. İstatistik öğretimi daha sonra işletme, tıp, fen ve sosyal bilimlerde hızlı yayılma göstermiştir. İlk yıllarda teorik istatistik öğretimine yer verilirken zamanla her bilim alanına özgü olmak üzere uygulamalı istatistik eğitimine geçilmiştir. Aynı bir bölüm olarak kurulması ise çok eski sayılmaz. Öncelikle 1960'lı yılların başında bugünkü Gazi Üniversitesi'nin iskeletini oluşturan Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi (AİTİA)'de lisans üstü düzeyinde eğitim ve öğretime

başlanılmıştır. Aynı yıllarda diğer bazı eğitim kurumlarının yanı sıra DİE'de istatistik sertifika programı başlatılmıştır. Lisans düzeyinde ilk bölüm ise 1967 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde kurulmuştur. Bunu sırasıyla ODTÜ, Gazi Üniversitesi ve diğerleri izlemiştir. Bugün Türkiye'de 20 ayrı üniversitede aktif olarak eğitim-öğretim yapan istatistik (ya da istatistik ve bilgisayar bilimleri) bölümü bulunmaktadır. İstatistik lisans eğitiminin yaklaşık %50'i istatistik konulu dersler, %20'i matematik konulu dersler, %20'si bilgisayar konulu dersler ve %10'i ise ekonomi, işletme, maliye, sosyal-psikoloji gibi zorunlu ve seçmeli dersler oluşturmaktadır.

Türkiye'de yaklaşık 150 öğretim üyesi istatistik konusunda eğitim ve öğretime katkıda bulunmakta ve bilimsel araştırmalar yapmaktadır. İstatistik, Türkiye'de yeni bir bilim dalı olmakla beraber söz konusu bölümlerden bugüne kadar yaklaşık 10000 lisans, 700 yüksek lisans ve 100 civarında doktoralı istatistikçi yetiştirilmiştir.

İstatistiğin bir bilim olmasının yanında, bugün artık bir meslek olduğu herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Üniversitelerden mezun olan ilk istatistikçilerin iş bulmakta zorluk çekmediği söylenebilir. Geniş bir yelpazede iş bulma imkanına sahip olan istatistikçiler, artık her meslekte olduğu gibi iş bulmaları kendilerini iyi yetiştirmelerine bağlıdır. Piyasa koşullarına rağmen, istatistikte tek düze standart bir eğitimin yapılması bugün için artık uygun değildir. Gelişmiş ülkelere bakıldığında, ülkelerin ihtiyaçları göz önüne tutularak istatistik eğitim-öğretim programları yeniden düzenlenmekte oldukları görülmektedir. Bunu yaparken de istatistik eğitimi için olmazsa olmaz yapının korunması gerekir. Bu durum göz önüne alınarak kamu ve özel kesimin ihtiyaçlarına göre istatistik eğitim programları belli aralıklarla yeniden gözden geçirilmelidir. Eğer bu yapılmaz ise, bu boşlukları dolduracak yeni branşların oluşması kaçınılmazdır. Bilgi çağı olarak adlandırılan yeni yüzyılın temel taşlarından biri, istatistiksel düşüncüyü yakalamak ile olacağı görüşü, bugün artık yaygın bir görüş olarak kabul edilmektedir. İstatistiğin oldukça eski geçmişe sahip, gelişmiş ülkelere dikkatle bakıldığında her türlü bilimsel, toplumsal ve karar mekanizmalarında istatistiksel değerlendirmelerin yapıldığı görülecektir. Bunun dışındaki istatistiksel mekanizmanın kullanılması gerekirken, eksik bırakılan çalışmaların kabul görmediği bilinmektedir. Bundan dolayıdır ki bu ülkelerde geleceğin tahmini ve karar sistemleri yani istatistik kullanılmadan alınan kararların başarılı olamayacağı düşüncesiyle beraber istatistiğe ve istatistikçiye gereken önem verilmektedir. Yukarıda yapılan açıklamaların ışığında 'bir bilim dalı olarak İstatistik, aynı zamanda diğer bilim dallarının teknolojisidir' denilebilir.

Gelişmiş ülkelerde istatistiğe verilen bu değere karşılık ülkemizde bunu rahatlıkla söylemek pek mümkün olmamaktadır. Bunun en önemli nedeni ise yukarıda ifade edilen ülkelerde hassas bilgiye verilen önem ve duyulan ihtiyaçtır. Eğer hassas bilgiye ihtiyacımız yok ise veya karar alıcılar yapacaklarını doğru bilgiye göre değil de başka ölçütlere göre yapıyorlarsa böyle ülkelerde ve toplumlarda istatistikçiler, mesleklerine saygı duyulmamasının sıkıntısını yaşarlar. Zaman zaman ülkemizde bu ikilemin

yaşandığını söylemek her halde zor olmasa gerek. Bazı dönemlerde yapılan istatistiksel çalışmaların sonuçlarıyla oynanarak hedeflerin şaşırtılması sonucu ekonomik dar boğazların yaşandığı bilinmektedir. Bu durumu insan sağlığını ilgilendiren bir örnek vererek açıklayalım. Bir kişinin hastalandığını düşünelim. Bu kişiyi en yakın polikliniğe götürerek gerekli tetkikler yapılmış olsun. Hastanın nabızı gerçekte çok yüksek ateşi de 40 derece ve kollesterolu de tehlikeli boyutlarda olmasına rağmen, hekimin korkacak bir şey olmadığını ve her şeyin normal olduğunu söylediğini düşününüz. Bu hastayı daha sonra alıp eve götürdüğünüzde, onu nasıl bir tehlikenin beklediğini kestirmek hiç de zor değildir. İşte istatistikleri gizlenen veya yanıltıcı bir şekilde kamu oyuna sunulan ülkelerin ekonomileri ve diğer kurumlarıyla beraber ne tür çıkmaza girdikleri geçmişte örnekleriyle görülmüştür (Kasap, 2000).

Her şeye rağmen bugün Cumhuriyetimizin 80. yılında ülkemizde kamu sektöründe resmi istatistikleri üreten DİE'nin geçmişten bugüne oldukça mesafe aldığı söylenebilir. Eğer bilimsel yeterlilik ve bilgi düzeyi göz önünde tutulduğunda, bu durum böyle devam edebilecektir. Fakat iş DİE'nin sağlıklı veri üretmesiyle bitmemektedir. Önemli olan o göstergelerin önemsenmesidir. Aslında özel sektörde istatistiksel çalışmaların istisnalar dışında önemsendiğini, öncelikle üretimde ileri kaliteye ulaşmak için yapılan çalışmalarda istatistiksel anlayışın kabul gördüğü rahatlıkla söylenebilir. Ancak, kamuoyu araştırmalarında, istatistikçilerin veya istatistiği bilen uzmanların varlığından kuşku duyulduğu bir gerçektir. Çünkü bu tür araştırmalar kamuoyunda hep kuşkuyla karşılanmaktadır. Bu çalışmaları kaynak göstererek bütün televizyon kanallarının kendilerinin en çok izlendiğini iddia etmeleri gibi.

Aslında bugün özellikle bilimsel çalışmalarda istatistiksel değerlendirmenin önemsendiği rahatlıkla söylenebilir. Bu çerçevede istatistik hemen hemen bütün alanlarda ortak bir dil olarak varlığını hissettirmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, bir bilim olarak istatistik aynı zamanda diğer bilimlerin teknolojisi olduğunu ve gelecekte de önemini yitirmeyeceğini gelişmişlik düzeyi arttıkça bunun daha da belirginleşeceği kaçınılmaz bir gerçektir. Buna paralel olarak, ülkemizde istatistik, üniversite, endüstri (kamu ve özel) ve toplum üçgeninde, gelişmiş ülkeler düzeyinde algılanır ve önemsenirse, geleceğin daha güzel olabileceği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Chatfield, C., Problem Solving: A Statistician's Guide, Chapman and Hall, London, 1988.
- Denney, P., An Introduction to Statistical Mechanics, George Allen&Unwin, London, 1972.
- Daniel, W.W. Biostatistics: A Foundation For Analysis in The Healt Sciences. 6th Edition, New York, 1995.

DİE, IV.Yüksek İstatistik Şurası Kitabı, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1984.

DİE, 70 Yılda Devlet İstatistik Enstitüsü, Başbakanlık Devlet İstatistik Matbaası, Ankara, 1997.

DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 2001.

Güran, T., Osmanlı Devletinin İlk İstatistik Yıllığı 1897, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 1997.

Kaptan S., Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri, Bilim Yayınevi, 11.Baskı, Ankara, 1998.

Kasap, R., "Kamu ve özel sektörde İstatistiğin kullanımı ve önemi", Sağlık Eğitim Dergisi, 2(3), 32-35, 2000.

King, L. J., Statistical Analysis in Geography, Prentice-Hall, Inc., USA, 1969.

Liesse, A., İstatistik (Çeviren:Suphi Nuri), Vakıf Matbaası, İstanbul, 1934.

Miller, S., Essential Psychology: Experimental Design and Statistics (Edited by Peter Herriot), Methuen, London, 1975.

Moles, A., Belirsizin Bilimleri: İnsan Bilimleri İçin Yeni Bir Epistemoloji (Çeviren: Nuri Bilgin), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1993.

Snedecor, G.W. and Cochran, W. Statistical Methods. The Iowa State University Press, Iowa, USA, 1980.

Sprent, P., Statistics in Action, Penguin Books, England, 1979.

Stigler, S.M., The History of Statistics: The measurement of Uncertainty before 1900, Harvard University Press, Massachusetts, 1986.

Thirkettle, G.L., Business Statistics, Macdonald&Evans, London, 1968

<http://www.die.gov.tr>

<http://www.biyoistatistik.com>

<http://www.imd.org.tr>